

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์
ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

POLITICAL BUDDHA-DHAMMA COMMUNICATIVE PROCEDURES
VIA SOCIAL MEDIA OF THE MONKS IN PHRAE PROVINCE

สายัณห์ อินันใจ

Sayan Innunjai

พระธงชัย วชิรญาโณ (พิชัย)

PhraThongchai Vachirayano (Pichai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

พระวรวุฒิ วรวุฒิเมธี (ลือโฮ้ง)

Phra Worawut Worawutdhimedhi (Luehong)

วัดสุวรรณาราม ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

Wat Suwunnaram Cho Hae Sub-District, Mueang Phrae District,

Phrae Province

Email : Sayan2516 @yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในจังหวัดแพร่ เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 314 รูป ได้แก่พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 รูป

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์จำแนกตาม อายุ พรรษา สถานภาพ และการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 51 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.3 ส่วนใหญ่ มีพรรษาระหว่าง 1 ถึง 5 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 24.2 ส่วนใหญ่ มีสถานภาพพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 65.3 ส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 51.0 ส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ 89.8 ส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาทางการเมืองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน พบว่า จุดแข็งหลักการและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมือง มีการใช้วาจาไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้าและวาจาสุภาสิต ส่วนจุดอ่อน ถ้าสื่อสารผิดพลาดหรือการกล่าวหลักธรรมคลาดเคลื่อนก็จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ได้

คำสำคัญ : การสื่อสาร, พุทธธรรม, สื่อสังคมออนไลน์

ABSTRACT

The objectives aimed of this article to study the principles of Political Buddhist Dharma communication according to Buddhism to study the Political Buddhist Dharma communication model through via social media of monks in Phrae Province and to study and analyze strengths and weaknesses of Buddhist monks' communication process through via social media in Phrae province. It was a mixedmethods research. The data were collected both quantitative and qualitative research. The quantitative research collected data by handing out questionnaires. The sample group were 314 persons, including monks who were lived in Phrae Province. and qualitative research. Data were collected by in-depth interviews of 15 images.

The results showed that the personal factors of monks classified by age, Buddhist Lent, status and education found that most were aged 51 years or over, accounting for 22.3%, The Buddhist lent most were between 1 and 5

years old, accounting for 24.2%, most had monk status accounted for 65.3 percent, most graduated with a bachelor's degree accounted for 51.0%, most of them graduated with a Dharma major. accounted for 89.8%, most of them did not have a teaching qualification in the Pali department. There were opinions on the principles of Political Buddhist communication according to Buddhism in overall were. at a high level and the process of communicating Buddhism through via social media of monks in Phrae Province in overall, was at a moderate level.

Summary of strengths and weaknesses analysis It was found that the strengths, principles and processes of Political Buddhist Dharma communication were verbal and not lying, no slander, no speak harshly, no gossip, and proverbs. As for the weak point, if it is miscommunicated or misrepresenting the doctrine, it can lead to criticism.

Keywords : Communication, Buddhism, Social network

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นมาในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย พระพุทธเจ้าได้ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ในเบื้องต้นนั้น พระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงธรรมจักรกับปวัตตบุตรแก่หมู่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ที่. ม.10/90/50-51) พระองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหมดไปเผยแผ่ธรรมะในที่ต่าง ๆ โดยไม่ซ้ำกันพระพุทธเจ้าทรงวางหลักไว้ในการส่งสาวกไปเผยแผ่ครั้งแรกว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์ (วิ.มหา.4/32/39)

การเผยแผ่ธรรมในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่โดยอาศัย สภาพสิ่งแวดล้อม บุคคล และวัตถุสิ่งของ รวมถึงหมู่คณะ จาริตประเพณี สามัญสำนึกอุปนิสัย และระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าอยู่ระดับไหนควรฟังธรรมเบาหรือหนักซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ ทรงใช้วิธีการเผยแผ่อย่างสุขุมคัมภีรภาพ (ที่.ปา. 11/312/292) อธิบายให้คนฟังได้เข้าใจ

อย่างแจ่มแจ้งชักจูงให้คนฟังได้สนใจอยากจะทำมีจิตใจคล้อยตามรสแห่งพระธรรมเทศนามากยิ่งขึ้น

การเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ใช้ถึง 50 ล้านคนทั่วโลก รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งในด้านที่เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า การทำวิจัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสื่อสารสนทนาสั่งสอนธรรมะกับบุคคลต่าง ๆ เนื่องจากมีความสะดวกสบายและเป็นประหยัดรวดเร็ว พระภิกษุส่วนมากใช้ในทางที่เหมาะสมต่อสมณะสาธิต เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา แต่ก็มีพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งที่ใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) เช่น อีเมล เฟซบุ๊ก แชนแนล ฯลฯ ในทางที่ไม่เหมาะสม สร้างความไม่สบายใจแก่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มจนมีการร้องเรียนดังปรากฏเป็นข่าว (หนุ่ม สมใจ, 2563)

ทั้งนี้ ทางสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ระบุว่าใช้เฟซบุ๊ก เผยแผ่ธรรมะได้แต่ไม่ควรใช้ในเรื่องส่วนตัวโดยเฉพาะกับผู้หญิง ในทางตรงกันข้ามก็มีเสียงสะท้อนอีกส่วนหนึ่งที่เห็นด้วยและยอมรับต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ โดยให้เหตุผลสนับสนุนและมุ่งประเด็นที่ความเหมาะสมและประโยชน์ในการใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์อย่างไรก็ตามประเด็นการใช้เครือข่ายสังคมของพระสงฆ์ยังคงเป็นประเด็นที่โต้แย้งกันอยู่ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต้องริบพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวรวมถึงอาจจะต้องพิจารณาเรื่องพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ด้วยเพราะในพระธรรมวินัยนั้นมิได้กล่าวถึงเรื่องการใช้เครือข่ายสังคม ในทางฆราวาสนั้นอาจจะเปรียบเทียบ พระธรรมวินัยได้กับกฎหมายบ้านเมือง โดยต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เท่าทันกับเหตุการณ์บ้านเมืองรวมถึงเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ ๆ เพื่อให้กฎหมายทันสมัยและครอบคลุมประเด็นดังกล่าว โดยสามารถคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อและลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว ในการนำเครือข่ายสังคมไปใช้ของพระสงฆ์ (อัจฉราภรณ์ สุขใจ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ และรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมที่ประกอบไปด้วยการโพสต์ภาพ/อัปโหลดวิดีโอ การแสดงความคิดเห็น การตอบปัญหา การสื่อสารกับกลุ่มบุคคล การสนทนา การหาข้อมูลข่าวสาร การแชร์ และกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม อาทิเช่น ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร มีความสำคัญอย่างไร และมีขั้นตอนกระบวนการสื่อสารอย่างไรบ้าง ตลอดจนถึงรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ที่ใช้ในการประกาศพระศาสนาผ่านทางช่องทาง เฟซบุ๊ก ยูทูป และเว็บไซต์ ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ ซึ่งโน้มเอียงไปทางบริโภคนิยมมากขึ้นทุกวันสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย อำเภอลอง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ และนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ อาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ ซึ่งมีจำนวน 1,468 รูป (สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่, 2564) ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane (อภินันต์ จันทะณี, 2549, น. 35) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 314 รูป โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลคืนได้ จำนวน 314 รูป คิดเป็นร้อยละ 100 และการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับกลุ่มตัวอย่างเจาะจง โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนพระสงฆ์ในอำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย อำเภอลอง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ และตัวแทนนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ จำนวน 15 รูป ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย และได้ทำการสรุปผล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์ จำนวน 314 รูป ของการวิจัย เรื่อง กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำแนกตาม อายุ พรรษา สถานภาพ และการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 70 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.3 ส่วนใหญ่ มีพรรษาระหว่าง 1 ถึง 5 พรรษาจำนวน 76 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.2 ส่วนใหญ่ มีสถานภาพพระภิกษุ จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.3 ส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 160 รูป คิดเป็นร้อยละ 51.0 ส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน 282 รูป คิดเป็นร้อยละ 89.8 ส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 228 รูป คิดเป็นร้อยละ 72.6

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.3106$, S.D = .61842)

หลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพุทธศาสนา สรุปความคิดเห็นว่าต้องเป็นไปตามสัมมาวาจา ซึ่งหมายถึง การพูดความจริง การพูดคำสมัครสมานสามัคคี การพูดคำอ่อนหวาน การพูดคำที่เป็นประโยชน์โดยประกอบไปด้วยวจีสจฺจฺริต 4 ประการ และยังหมายถึงการแสดงออกทางกายสจฺจฺริตด้วย นอกจากนี้ ยังรวมถึงหลักสังฆธรรม ศีล หลักของกาลามสูตร การใช้สติปัญญาพิจารณา การเว้นคำพูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โดยให้มีกระบวนการสื่อสารประกอบไปด้วยผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร อีกประเด็นหนึ่ง มีหลักการ คือ ชี้แจงให้เห็นสภาพความเป็นจริงตามหลักเหตุผล ชักชวนให้ปฏิบัติ ปลูกเร้าใจ ให้อาจอหาญร่าเริงกล้าที่จะพิสูจน์ธรรม และการทำให้เกิดความเพลิดเพลินส่วนติดตามไม่เบื่อหน่าย

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและ

เชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.8710$, S.D = .49108)

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมที่สำคัญ ประกอบไปด้วย ตัวบุคคลหมายถึง พระสงฆ์ ภาษา คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเข้าใจง่าย สื่อสารตรงประเด็น และบุคคล คือพระสงฆ์สามารถทำให้เกิดความเคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้รับฟังสารพุทธธรรม การสื่อสารนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบการพูดนำเสนอในช่องทางต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์ วิทยุโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังสามารถเขียนหนังสือ บทความ บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ออกมาในรูปแบบของสิ่งพิมพ์เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ให้ทันสมัย เช่น การไลฟ์สด การเขียน หรือ การเทศน์ลงใน Facebook หรือใน Line หรือ YouTube เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจเนื้อหาสาระแก่นสำคัญและสามารถเผยแผ่พระพุทธานุชาสนาบูรณาการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่น

4. สรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

จากคำถามปลายเปิดการศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธานุชาสนา กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่าสรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็งของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า พระสงฆ์สามารถเป็นช่องทางการสื่อสารพุทธธรรมที่สามารถ เผยแพร่ไปได้แทบทุกมุมโลก และยังสามารถกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จำนวน 25 รูป

การวิเคราะห์จุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีความรวดเร็วในการรับส่งข่าวสาร ถ้าสื่อสารผิดพลาดหรือการกล่าวหลักธรรมคลาดเคลื่อนก็จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ได้ มีจำนวน 27 รูป

จุดแข็ง จุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยสรุปพบว่า จุดแข็งสื่อสังคมออนไลน์เป็นที่นิยมของคนจำนวนมากและสามารถเผยแผ่พุทธธรรมแก่บุคคลไม่มีขีดจำกัดเวลาสถานที่ที่สามารถสื่อสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพระพุทธานุชาสนาได้กว้างขวางรวดเร็วทันเวลาทันต่อเหตุการณ์

และพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่เอง มีอุปกรณ์สื่อสารเกือบทุกรูปสามารถใช้อุปกรณ์นี้เผยแพร่พุทธธรรมได้และเข้าถึงแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยทุกสถานที่ทุกเวลาได้ ส่วนจุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การนำเสนอรูปแบบการถ่ายทอดสารพุทธธรรมยังมีไม่มากและหลากหลาย ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ในด้านนี้ ที่สามารถใช้อุปกรณ์คือเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ได้อย่างชำนาญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.3106$, S.D = .61842)

หลักการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองตามแนวพุทธศาสนา สรุปความคิดเห็นว่า ต้องเป็นไปตามสัมมาวาจา ซึ่งหมายถึง การพูดความจริง การพูดคำสมัครสมานสามัคคี การพูดคำอ่อนหวาน การพูดคำที่เป็นประโยชน์โดยประกอบไปด้วยวจีสจฺริต 4 ประการ ในการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548, น. 9) กล่าวไว้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นลักษณะตั้งรับ คือ การสอนและการแสดงธรรมะในวันพระและกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในวัดเป็นส่วนใหญ่แต่ในปัจจุบันโลกอยู่ในยุคของการแข่งขันพระพุทธศาสนา จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเชิงรับไม่ได้ต้องมีเชิงรุกด้วย และพระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539, น. 19) กล่าวไว้ว่า การบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะขออนุญาตนำส่วนที่สำคัญ ๆ เพื่อเป็นแนวคิดแนวปฏิบัติ 1) ต้องรู้เท่าทันต่อสภาพความ เปลี่ยนแปลงปัญหาต่าง ๆ และความต้องการของสังคม และโลกในยุคสมัยนี้ด้วยว่า เวลาที่สังคมเรา เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไร มีอะไรเกิดขึ้น เป็นไป อะไรเป็นปัญหา อะไรเป็นความต้องการ 2) สถาบันสงฆ์ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และวัดวาอาราม จะต้องดำรงตนให้หน้าศรัทธา เป็นการแสดงภาพรวม เป็นต้น 3) รู้จักใช้ระบบการสื่อสารต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์ในเรื่องข่าวสาร ข้อมูลเอามาทำให้เกิดประโยชน์ ผลกระทบต่อเนื่องสองประการ คือ เป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าการเสพสื่อเป็นไปอย่างถูกต้องและมีวิจารณญาณ ก็เป็นผลดีต่อบุคคลในสังคม แต่ถ้า เสพสื่ออย่างปราศจากการวินิจฉัย ก็จะทำให้เกิดผลต่อเนื่องในเรื่องแนวทางการปฏิบัติตน ความประพฤติ ตลอดจนสร้างปัญหา ในกับสังคมในที่สุด

2. กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมือง มีขั้นตอนและการบูรณาการกับรูปแบบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มี 4 ด้าน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.8710$, S.D = .49108)

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมที่สำคัญ ประกอบไปด้วย ตัวบุคคลหมายถึง พระสงฆ์ ภาษา คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเข้าใจง่าย สื่อสารตรงประเด็น และบุคคล คือพระสงฆ์สามารถทำให้เกิดความเคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้รับฟังสารพุทธธรรม การสื่อสารนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบการพูดนำเสนอในช่องทางต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์วิทยุโทรทัศน์ สอดรับกับงานของ พระครูสุนทรธรรมโสภณ (พระครูสุนทรธรรมโสภณ, 2549, น. 3) กล่าวไว้ว่า การทำงานของคณะสงฆ์โดยเฉพาะงานด้านการเผยแผ่ ที่ถือได้ว่าเป็นบทบาทหลักของคณะสงฆ์และมีความโดดเด่นมาโดยตลอดมีทำให้สังคมมีคุณธรรม มีศีลธรรม สังคมมีความสงบสุขร่มเย็น เด็ก ๆ มีสัมมาคารวะต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ลูก ๆ มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมีน้อย แม้ปริมาณพระสงฆ์จะมีน้อย สื่อการสอน เพื่อการเผยแผ่ มีน้อย เช่น ไม่มีหนังสือพิมพ์ ไม่มีวิทยุ ทีวี อินเทอร์เน็ต อย่างสมัย ทุกวันนี้ แต่การทำงานค่อนข้างมีคุณภาพ พระสงฆ์มีอุดมการณ์ในการทำงาน มีทิศทางการทำงาน ที่ชัดเจนแต่เพราะสื่อทั้งหลายไม่ส่งผลต่อการทำงานเผยแผ่ธรรมะ ตรงกันข้ามอาจเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ธรรมะด้วยซ้ำไป ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอแนะยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์

- 1) ตั้งคณะทำงานของคณะพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ แยกแยะจัดกลุ่มจัดประเภทของปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็น และความเร่งด่วนของปัญหา สภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ตีกรอบของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ การเกิดขึ้นของปัญหา วางกรอบการทำงานและเครือข่ายการประสานงานการเผยแผ่ ให้ชัดเจนในทุก ๆ ระดับ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และส่วนกลาง
- 2) จัดให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทุกระดับและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกองค์กร ให้มีการประชุมสัมมนา ระดมสมอง (brain storming) เพื่อให้เกิดการศึกษาหาข้อมูลสภาพปัญหาของสังคมว่า สังคมขณะนี้ มีปัญหาอะไรบ้าง มาแยกแยะปัญหา
- 3) วางกรอบการทำงานเผยแผ่ให้ชัดเจน กำหนดทิศทางการทำงานให้ชัดเจน ขั้นนี้จะดำเนินการหลังจากได้ผลจากการสรุปกรอบแนวคิด ผลการศึกษาจากที่ประชุมมาแล้ว เพื่อให้การทำงานเผยแผ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เหมือนกองทัพของกำลังทหารโจมตีไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ไม่ให้เป็นกำลังที่กระจายแต่ไร้พลัง เพราะเห็นว่าการทำงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ มีอิสรภาพมาก

เกินไป และเป็นอิสรภาพที่ไม่มีคุณภาพแต่กระจายแบบกระจายไร้ทิศทาง คือ ประเภทต่างคนต่างทำ ขาดการวางแผนในการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพและเอกภาพในเชิงเป้าหมายและทิศทาง 4) คณะพระสงฆ์เราควรมีสื่อ คือ มีหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต มี เว็บไซต์ แต่ต้องให้มีการฝึกอบรมการรู้จักใช้สื่อทั้งหลายเหล่านี้เป็นอย่างดีและให้ถูกต้องจากผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศเดียวกัน มีกรณีตัวอย่าง ที่เป็นไปเพื่อแก้ปัญหาที่สังคมกำลังประสบอยู่เป็นสำคัญ ตามผลสรุปจากคณะทำงาน ที่เห็นว่า เร่งด่วนและจำเป็น

และยังสอดคล้องกับ พรรณี สนวนเพลง (พรรณี สนวนเพลง, 2552, น. 20) กล่าวไว้ว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงเป็นเสมือนเครื่องมืออันทันสมัย ทันสมัยในภาวะการณปัจจุบัน เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและขยายปริมาณการติดต่อสื่อสาร เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวงกว้างได้ ทั่วโลก โดยมุ่งให้มนุษย์โลกทุกคน ได้รู้จักพระพุทธศาสนา ได้เข้าถึงหลักธรรมซึ่งเป็นการเข้าถึง

และยังสอดคล้องกับ ภาควิฑฒ ปล้องสุวรรณ และวรพันธ์ ทองหมั่น (ภาควิฑฒ ปล้องสุวรรณ และวรพันธ์ ทองหมั่น, 2563, น. 38-39) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานีโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยสูง และด้านการติดตามผลทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบ พบว่า จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นปีที่ศึกษา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัญหาและอุปสรรค พบว่า นักศึกษาส่วนมากไม่ค่อยตื่นตัวทางการเมืองเพราะบางครั้งเกิดความเบื่อหน่าย ข้อเสนอแนะ พบว่า หน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษา ควรส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของประเทศและนโยบายของรัฐบาล เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองให้ดีขึ้นซึ่งจะทำให้ นักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นต่อไป

3. อภิปรายผลจุดแข็ง จุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่า สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดแข็งของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า พระสงฆ์สามารถเป็นช่องทางการสื่อสารพุทธธรรม

ที่สามารถเผยแผ่ไปได้แทบทุกมุมโลก และยังสามารถกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จำนวน 25 รูป

การวิเคราะห์จุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีความรวดเร็วในการรับส่งข่าวสาร ถ้าสื่อสารผิดพลาดหรือการกล่าวหลักธรรมคลาดเคลื่อนก็จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ได้ มีจำนวน 27 รูป

จุดแข็ง จุดอ่อนของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยสรุปพบว่า จุดแข็งสื่อสังคมออนไลน์เป็นที่นิยมของคนจำนวนมากและสามารถเผยแผ่พุทธธรรมแก่บุคคลไม่มีขีดจำกัดเวลาสถานที่สามารถสื่อสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้กว้างขวางรวดเร็วทันเวลาทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องกับงานของมนัส สุวรรณ กล่าวไว้ว่า ผู้รับข่าวสาร (Audience) ของการสื่อสารมวลชน หมายถึง ประชาชนทั่วไป มีจำนวน ลักษณะ และพฤติกรรมไม่แน่นอน จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ และความสนใจได้ดังนี้

มีจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ การจัดแบ่งผู้รับข่าวสารออกเป็นกลุ่มตามลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ อายุ เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม อาชีพ ถิ่นที่อยู่ โดยเชื่อว่าผู้รับข่าวสารที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันจะมีพฤติกรรม ความสนใจในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย และการจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ผู้รับทั่วไป (General Audience) เป็นผู้รับที่แต่ละคนมีลักษณะแตกต่างกันมาก ทั้งในด้านตัวแปรทางประชากรศาสตร์ ความสนใจ ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ คาดคะเนจำนวนไม่ได้ พฤติกรรม ความสนใจการเลือกรับข่าวสารไม่แน่นอน และ 2. ผู้รับที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) เป็นกลุ่มผู้รับที่มีจำนวนหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีลักษณะบางอย่าง หรือหลายอย่าง ที่เหมือนกัน (มนัส สุวรรณ, 2548, น. 12)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้

- 1) ควรนำผลจากการศึกษานี้ไปกำหนดเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่ให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 2) ควรนำแนวทางการปฏิบัติที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นวางแผนการพัฒนาคุณภาพของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่
- 3) ควรนำเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่มีปัญหาให้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 1) ควรให้มีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่
- 2) ควรมีการศึกษาการนำแหล่งเรียนรู้ชุมชนมาใช้ในการจัดการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่
- 3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่
- 4) ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่
- 5) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวโน้มการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

- เกษม อุทยานิน. (2508). สื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เลียงเชียง.
- พรรณี สวนเพลง. (2552). เทคโนโลยีสารสนเทศกับพระสงฆ์. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พระครูสุนทรธรรมโสภณ. (2549). ยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ ทวีพิมพ์ตี.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- ภาควัฒ ปถ่องสุวรรณ และวรินทร์ ทองหมั่น. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษา สุราษฎร์ธานี. มจร อุบลปริทรรศน์. 5(1), 38-39.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่. สถิติพระสงฆ์ และวัดในจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2563. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2564 จาก <https://pre.onab.go.th/th/page/item/index/id/18>,

หนุ่ม สมใจ. สื่อสังคมออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2563 จาก [http:// www.krunum.Word Press.com/category/social-network](http://www.krunum.Word Press.com/category/social-network)

อภินันต์ จันทะนี. (2549). การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับวิจัยทางธุรกิจ. คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

อัจฉราภรณ์ สุขใจ. สื่อสังคมมีเดีย. เรียกใช้เมื่อ 5 กันยายน 2563 จาก [http:// www.krunum.wordpress.com/category/social-media](http://www.krunum.wordpress.com/category/social-media)

